

JAK PŘEŽÍT BABYLONSKÁ ZAJETÍ

Jer 29,1-14

kázání ze soboty 10. 11. 2012 - br. Mach Roman

Toto jsou slova dopisu, který prorok Jeremjáš poslal z Jeruzaléma zbytku starších mezi vyhnanci, kněžím, prorokům a všemu lidu, který Nebúkadnesar odvedl z Jeruzaléma do Babylona. (To bylo po vyjití krále Jekonjáše, královny, dvorních úředníků, judských a jeruzalémských knížat, řemeslníků a kovářů z Jeruzaléma.) Poslal jej prostřednictvím Eleásy, syna Šáfanova, a Gemarjáše, syna Chilkijášova, které poslal judský král Sidkijáš k babylonskému králi Nebúkadnesarovi do Babylona:

Toto praví Hospodin zástupů, Bůh Izraele, všem vyhnancům, které jsem odvedl z Jeruzaléma do Babylona: Stavějte domy a bydlete v nich. Vysazujte zahrady a jezte jejich plody. Berte si ženy a plodte syny i dcery. Berte pro své syny ženy a své dcery vydávejte za muže, aby rodily syny i dcery; množte se tam a ať vás neubývá. Hleďte pokoj města, do kterého jsem vás odvedl a modlete se za něj k Hospodinu, protože v jeho pokoji budete mít pokoj.

Neboť toto praví Hospodin zástupů, Bůh Izraele: Ať vás nepodvádějí vaši proroci, kteří jsou uprostřed vás, ani vaši věštcí. Neposlouchejte sny, které míváte. Vždyť vám v mém jménu prorokují klam. Neposlal jsem je, je Hospodinův výrok. Neboť toto praví Hospodin: Až se pro Babylon naplní sedmdesát let, postarám se o vás a naplním na vás své dobré slovo o tom, že vás navrátím na toto místo.

Vždyť já znám úmysly, které s vámi zamýšlím, je Hospodinův výrok. Úmysly o pokoji a ne o zlu, abych vám dal budoucnost a naději. Když mě budete volat, půjdete a budete se ke mně modlit, vyslyším vás. Když mě budete hledat, naleznete mě, pokud mě budete hledat celým svým srdcem. Dám se vám nalézt, je Hospodinův výrok. Změním váš úděl a shromáždím vás ze všech národů a ze všech míst, kam jsem vás zahnal, je Hospodinův výrok, a přivedu vás zpět na místo, odkud jsem vás odvedl.

Jeremjášův prorocký dopis, který byl čten, představuje slovo do kalamitní situace. Jeho příkazy na první čtení rozhodně překvapí. Jako celek však představují pozoruhodný návod, který se snad smíme pokusit přenést do našich vlastních kontextů. Dostali jste se někdy do životních okolností, ve kterých jste tak trochu ztratili cestu a tak trochu přestali rozumět Božímu jednání? Pak by nás společně mohl Jeremjášův text inspirovat.

Adresáti. Jedná se o lid, který Neb. odvedl z Jeruzaléma (Jekonjáš a jeho dvůr, a s nimi část lidu...) během první deportace, tedy r. 597 (pak 587 a 582).

Kněží, proroci a „všechn lid“: chtěli původně popravít Jeremjáše; knížata (plus někteří ze starších a pod jejich vlivem „všechn lid“) pak Jeremjáše zachránili. Jeremjášův dopis je tedy adresován těm skupinám, které mu předtím usilovaly o život (Jer 26:7-8; 16-17).

Kap. 28: Prorok Chananjáš a prorok Jeremjáš

Jer 28:1 *Stalo se v tomtéž roce... že mi prorok Chananjáš... řekl v Hospodinově domě před očima kněží a všeho lidu: 2 Toto praví Hospodin zástupů, Bůh Izraele-*

le: Zlomím jeho babylonského krále. 3 Za dva roky navrátím na toto místo všechny nádoby Hospodinova domu, které vzal babylonský král Nebúkadnesar z tohoto místa a odnesl je do Babylona.

Není to zvláštní výjev? Dva mužové tvrdí, že skrze ně hovoří Hospodin. Chananjáš („dávám bolševikovi rok“) byl působivý: moc imperátora bude Hospodinem zlomena a návrat nastane už během dvou let. A doprovodil to efektním zlomením dřevěného jha, které Jeremjáš nesl na šiji jako znamení „jha babylonského krále.“

Jeremjáš mohl proti výraznosti, jednoznačnosti a přitažlivosti Chananjášova poselství postavit jediný příkaz: „Musíte se podřídít, jen tak budete žít“. Nepopulární slovo, podivné slovo: podřídíte se, nebojujte. Doslova:

27:12-13 *„Dejte svou šiji do jha babylonského krále, služte jemu a jeho lidu a tak budete žít. 13 Proč byste měli zemřít ty a tvůj lid mečem, hladem a morem, jak promluvil Hospodin o národu, který nebude sloužit babylonskému králi?“*

Jak rozpoznat pravého proroka a pravé poselství? Důsledky budou dalekosáhlé. Kde se bere ono druhé poselství? O prorocích typu Chananjáše (který tehdy nebyl sám) zaznívá ve 26. kapitole zajímavé slovo: 9 *Proto neposlouchejte svoje proroky, svoje věštky, svoje sny, svoje hadače ani svoje čaroděje, kteří vám říkají: Neslužte babylonskému králi, 10 neboť vám prorokují klam, aby vás odvedli daleko z vaší země. Rozeženu vás a zahynete.*

Ještě jednu pozoruhodnou věc chci připomenout o Chananjášovi. Hospodin mu skrze Jeremjáše vzkáže, že on sám zemře v době kratší, než jeho prorokované dva roky (28:13-17). Zdůvodnění říká toto: *Hospodin tě neposlal, ale ty vzbuzuješ u tohoto lidu doufání v klam (28:15). ČEP: Ty jsi svedl tento lid ke klamnému doufání.*

Všimněte si toho, Chananjáš vzbuzuje doufání, naději, jeho poselství je povzbudivé, je to vize, blízká, jasně časově vymezená. Je to však „klamné doufání“, a to je v tehdejší kontextu tak závažné, že za to Chananjáš má zaplatit životem. Zdá se také, že tato situace – i blížící se zajetí – patří k těm, které nelze zjednodušit a Hospodin je nezjednodušuje: je třeba do nich vstoupit „celým člověkem“ (viz Jer. výzva k hledání Hospodina celým srdcem...)

Musíte se podřídít (*Služte babylonskému králi a budete živi... 27:17*). Nebudeme dnes detailně zkoumat a připomínat děje, které vedly judský lid až ke zkušenosti babylonského zajetí, tedy k „zářezu“ do jejich dějin, který si budou trvale pamatovat. Součástí těchto dějů byl nástup nového impéria: širší situace, které bylo nutno se podřídít, akceptovat ji jako danost, která přichází a potrvá.

Ráz zajetí. *Během všech tří deportací odešlo do Babylonie necelých pět tisíc mužů (plus ženy a děti). Jednalo se o politické, církevní a intelektuální elity – proto byli vybráni. Nebyli svobodní, ale nebyli ani vězni. Ačkoli nelze podceňovat těžkosti a pokořující ráz deportace, zdá se, že neprocházeli mimořádným strádáním. Nebyli rozptýleni mezi ostatní obyvatelstvo a bylo jim umožněno všechno to, o čem hovoří Jeremjášův dopis: podílet se na zemědělství, vydělávat si, budovat si domy – a nalézt si formy komunitního života. Život v impériu je navíc konfrontoval s překvapivými a matoucími novými možnostmi.*

(Život v plnosti): 5 Stavějte domy a bydlete v nich.

Babylonské dokumenty a a náznaky v Písmu (Ez 3:15) ukazují, že mnoho judských (i jiných) přesídlenců bylo umístěno do oblasti u města Nippur (u „řeky“ Kebaru). Byli tam proto, aby znovuvybudovali oblasti, zdevastované minulými válkami mezi Babylonií a Asýrií. V tomto kontextu je pro naše uši ještě zvláštnější poselství „budujte tam domy a sázejte stromy“ – a pomáhejte obnovit nepřátelské impérium...

Ve 35. kapitole jsou Rechábejci dáni za vzor jako ti, kdo (věrní příkazu jejich předka Jónadaba ben Rechába) nepijí víno, nestavějí domy, nevlastní pole ani vinice... Jejich neusazený život je tam však dán za příklad těm, kdo zůstali v Judsku – Rechábejci zůstávají svým příkazům poslušni, judští svým příkazům nikoli....

Pro přesídlené je zde však záměr, který s Rechábejci kontrastuje. Je to příkaz žít v zajetí život v plnosti – tedy budovat, sázet, ženit se a vdávat, mít potomstvo, což jsou vlastně příznaky požehnání... Zajatci musí najít způsob, jak v Babylonii opravdu žít plný život.

Neživořte, ale opravdu tam žijte, napsal jim prorok.

Až se budete ohlížet, ať je za vámi vidět plnost života.

A dokonce čtou cosi jako **Přispějte k pokoji Babylóna, který vás přechodně oblehl a zajal. 7 Hleďte pokoj města, do kterého jsem vás odvedl a modlete se za něj k Hospodinu, protože v jeho pokoji budete i váš pokoj (váš šalom).**

Obtížné poselství? Snad bychom očekávali, že ve jménu Hospodinově nebude prorokován „pokoj s nepřítelem“ a nutnost podřídit se. Nicméně, Jeremjáš přece zůstává v tradici proroků, a to tím, že hovoří o soudu, o nezvratném dlouhodobém údělu; ani jeho poselství tedy není „snadné“ k slyšení...

Ať vás nepodvádějí vaši proroci. Je či není zvláštní(?), že se v tak dramatické situaci vyskytli „proroci“, kteří „přesně věděli“, co by teď všichni měli dělat? Nebo je to naopak běžné a zákonité? Prosím, zamyslete se nad tím spolu se mnou. Pokud jste se někdy ocitli v širší situaci, kdy se zjevně nedařilo, cosi bylo špatně a mělo to nezvratné důsledky nikoli v řádu dnů, nýbrž měsíců a let, nevyskytli se kolem vás lidé, kteří hned přesně věděli, co máte dělat? Lidé, kteří měli úderné, výrazné, jednoznačné, poselství aniž by nad ním nmuseli příliš přemýšlet nebo se něčím do hloubky zabývat?

Příkaz, který zaněl skrze proroka tehdy a tam, říkal velmi jednoznačně: *těmto lidem nevěřte*. Nedejte na to, zda je jejich slovo přitažlivější, přísnější nebo „zbožnější“. Nedejte na to, jak to vypadá, že se nyní podřídíte nezvratným okolnostem, a učiňte tak.

Sedmdesát let. To je přibližně jeden lidský život, období, které zasáhne několik generací. K přesídlencům zde znovu zaznívá velmi jednoznačné slovo: Nedomnívejte se, že to, co přijde, bude jen nakrátko. Bude to dlouhé období a vy se podle toho zařídíte: přizpůsobte tomu svůj život.

Jsou situace či kapitoly v životě, kdy bychom měli sklon počítat dny, než to či ono skončí. Zde je lid varován právě před čímkoli podobným.

Když v nesnadném období života „střiháme metr“, dá se to lidsky velmi dobře pochopit. Takové kapitoly v příběhu života prostě přicházejí. Na druhé straně to znamená riziko, že ten dotyčný čas úplně vzdáme a ztratíme. Máme ale jen jeden život a jeden příběh.

A nyní konečně zazní: **13 Budete mě hledat a naleznete mě, když se mne budete dotazovat celým svým srdcem.** Zde se dovyvažují předchozí příkazy Jeremjášova dopisu. Dosud jsme slyšeli: „Podřídte se“, „služte králi babylonskému“, „nečekejte, že to bude krátké“.

Zaznělo ale také také ono „žijte navzdory tomu v zajetí život v plnosti, v pokoji“.

A nyní slyšíme: „Využijte toho času k novému hledání Hospodina“. Ano, je to období soudu. Nevyhnutelný úděl, který zatíží všechny. Ale: *„Dám se vám nalézt, je Hospodinův výrok. Změním váš úděl...“*

Perspektiva: krize víry. Řekli byste, že přesídlenci v této fázi rozuměli tomuto Božímu jednání? Mít před sebou nezvratných 70 let exilu v nepřátelské zemi? Sama nutnost tohoto prorockého dopisu leccos naznačuje. John Bright ve svých proslulých Dějinách Izraele napsal, že:

Patrně nejzásadnějším ohrožením, které bylo vyvoláno pádem Jeruzaléma a Babylonským zajetím, byla krize víry a hrozba její naprosté ztráty. Jeruzalém byl dosud centrem světa, ve kterém byl uctíván Hospodin, Sión byl chápán jako jeho pozemské místo přebývání, a Davidova dynastie měla zaslíbení věčného trvání. Celé toto paradigma bylo nyní v troskách. Zajetí navíc pro mnohé představovalo první kontakt s vnějším pohanským světem, všudypřítomnými impozantními chrámy jeho božstev, a s jeho nepředstavitelným bohatstvím. Závažnost pokušení k odpadnutí reflektují celé kapitoly u proroka Izaiáše (40-48).

Takové okolnosti skutečně zakládají potřebu nového hledání Boha. Dokonce zde zaznívá logika: „Dokud mne nenaleznete znovu, nepustím vás ze zajetí.“ Tedy teprve poté, po tomto novém hledání a nalezení Boha (či pochopení Boha, osobního obrazu Boha) v nových okolnostech života bude k dispozici legitimní cesta ke svobodě. Slyšíte to také? „Dříve vás nepustím...“ Až poté zazní **„Změním váš úděl a shromáždím vás ze všech národů a ze všech míst, kam jsem vás zahnal, je Hospodinův výrok, a přivedu vás zpět na místo, odkud jsem vás odvedl.“**

Babylonské zajetí, to historické, nemohlo být zejména v perspektivě jeho počátků nijak snadnou a pochopitelnou zkušeností. Byla to „studená“ kalamitní situace, která neslibovala nic než krizi. Svět se změnil a zůstane už jiný. *A právě za těchto okolností bylo zajatcům řečeno: „Využijte toho času k novému hledání Hospodina.“*

Retrospektiva však již bude odlišná. Navzdory závažnosti této zkoušky či zátěže víra lidu, jak víte, ztracena nebyla, ba naopak, projevila překvapivou odolnost a vitalitu. Ze zkušenosti zajetí vyrostl nový typ komunity s důrazem na Tóru a tradici. Důležité spisy a záznamy z minulosti zůstaly pečlivě uchovány.

V retrospektivě je také možno sledovat, jak si onen lid musel znovu nalézt a udržet identitu v nových podmínkách, nové bohoslužebné formy, formy duchovního

vzdělávání. Byli nuceni obstat v něčem, co začínalo jako ztráta veškeré naděje. Bylo nutné podřídit se, ale Hospodin je ten, kdo negativní kapitoly života dokáže obracet ve zkušenosti cesty a růstu. *V ohlédnutí, v retrospektivě, bude nakonec přece jen vidět víc, nežli na počátku.*

I tuto souvislost se pokusím přenést do našich osobních kontextů. Ztratit svůj směr a cestu, to se v lidském životě může stát a stává. Možná jsme si k tomu přispěli sami, možná k tomu přispěly nezvratné okolnosti. *Nevědět, kudy vede cesta dál a nerozumět Božímu jednání v našem osobním příběhu, to k sobě mívá blízko: snad je to dokonce totéž.* V takové situaci nalezení cesty *splyvá* s novým nalezením Boha v nových podmínkách. A to může trvat. Jen falešní proroci znají rychlá řešení...

(Když se člověku zdá, že s Pánembohem už to vážně dál nejde, měl by si podržet také vědomí, že bez něj to už nepůjde vůbec :-))

Babylonské zajetí napřed přineslo nutnost podřídit se a poté si svou další cestu vnitřně vybojovat. Díky tomu se jeho výsledek nakonec tolik lišil od počáteční kalamitní perspektivy.

(NZ reflexe: podobenství o kmeni a ratolestech. Bůh někdy prořezává – a je důsledný...)

Závěrem. I když nás vede Bůh, existují situace, které nelze obejít ani zjednodušit. Jeremjášův prorocký dopis nám pro případ takových osobních babylonských zajetí nabízí několik velmi konkrétních nasměrování:

Dostanete-li se v životě do zajetí nesnadných („kalamitních“) věcných okolností (které tísní, matou, ve kterých ztrácíte směr), tedy do malých babylonských zajetí, kterým je nutno se podřídit, podříďte se jim.

Rychlým rádcům a „prorokům“, kteří ihned vědí, co máte dělat, nevěřte. (Pokud se vámi opravdu nezabývali, sledují svou vlastní agendu a vzbuzují klamná doufání).

Je-li to možné, naučte se i v těchto podmínkách žít život v jeho plnosti a pokoji.

Přispějte k pokoji ostatních, kteří trpí s vámi.

Nestříhejte metr; zařídte se podle toho, že to nepřijemné může trvat i 70 let :-). Životní čas a příběh máme jen jeden.

A nakonec: Využijte takového zvláštního času k novému nalezení Boha a tím zároveň i legitimní cesty ven ze svého zajetí.